

Posudek na dizertační práci Mgr. Milady Petřů: „Hravé chování hulmana posvátného (*Semnopithecus entellus*)“

Hra u zvířat je chování, které pečlivě pozorují nejen badatelé, ale se zálibou, často po dlouhé hodiny, i široká laická veřejnost. Jeho analýza není jednoduchá a vznik a funkce, mohou být velmi vzdálené našim představám silně zatíženým zkušenostmi z vlastního dětství. Obecně je nutné se na hru dívat jako na součást adaptace NS na konkrétní podmínky. Jsou používány, posilovány ty oblasti a spoje, které budou s velkou pravděpodobností používány v konkrétních podmínkách také v budoucnosti, v dospělém stavu. V předkládané disertaci Mgr. Milada Petřů na čele řešitelských kolektivů se snažila přijít věci na kloub klasickou etologickou metodologií. Pro použití této metodologie je nezbytně nutné detailní sledování, evidence, kategorizace a vyhodnocení velkého množství napozorovaných dat. Ve třech studiích (dvou již publikovaných) nejprve autorka podává systematický přehled hravého chování u pěti druhů opic Starého světa. Pak podrobně popisuje rotaci hlavy u hulmana posvátného při hravém chování, a nakonec zhodnocuje preferenci partnerů při sociální hře. Vše propojuje školitelova originální hypotéza o prokládání herního chování sebehandicapujícími prvky, které by měly mláďatům sloužit, kromě k rozvoji pohybové všestrannosti, také především přípravě na nečekané události ve starším věku.

Není pochyb, že Mgr. Petřů se pustila do složité problematiky. Již sbírání dat v terénu asi nebylo žádnou zábavnou hrou a je třeba ocenit, že práce je založena na relativně velkém datovém souboru. Dále velmi oceňuji, že ačkoliv celá disertace je koncipována k podpoře uvedené hypotézy, testování se opíralo vždy o korektní predikce. Nicméně je třeba si stále uvědomovat hranice etologické metodologie a to, že některé úvahy a formulace jdou za její hranice, když se např. hovoří o emocionální odolnosti při stresových situacích u sebehandicapujících prvků.

K práci mám několik poznámek a dotazů:

- 1) Aby hra probíhala, je zajištěna proximátním mechanismem, který při hře generuje velmi pravděpodobně příjemné pocity, možná až potěšení. Jak ale s tímto stavem koresponduje představa o přípravě na stresové situace?
- 2) Str. 11, 4. odst. – v textu je uvedeno: „ je funkční interpretace hry ve smyslu adaptivní hodnoty obtížná“. Tento přínos nelze asi jednoduše měřit přímo – lze ale měřit důsledky nemožnosti hrát si, především v sociálních interakcích! Důsledkem je deprivovaný jedinec, respektive jedinec neadaptovaný na sociální prostředí, neschopný běžné existence v societě.
- 3) Zavírání očí jako sebehandicapování bylo zjištěno jen u jednoho druhu – není to ale nejúčinnější způsob? Neměl by být více rozšířen mezi dalšími druhy?
- 4) Pokud by sebehandicapující prvky byly tréninkem na nečekané situace, nebyl by tento trénink u mláďat s ještě nevyzrálým NS, s méně precizními koordinačními schopnostmi, více riskantní než dostat se do složité situace s vyzrálým NS? Jaká je mortalita mláďat z tohoto pohledu?
- 5) Jak vyvrátíte myšlenku, že hra je prokládána sebehandicapujícími prvky, aby se mláďe nedostalo na nějakou jednoznačnou trajektorii chování, která by mláďeti v societě mohla uškodit a možná být až nebezpečná – při tělesných kontaktech, při vstupu do nového cizího území, u zdrojů potravy apod. Z tohoto hlediska by sebehandicapující prvky mohly být také výrazným signálem pro ostatní členy society.

Uvedené poznámky a dotazy jsem zformuloval pro stimulaci diskuze, která má být nedílnou součástí obhajoby, a nikoliv pro zpochybnění úrovně předkládané práce. Kolegyně Milada Petřů prezentuje velmi ucelený soubor tří originálních studií zabývajících se hravým chováním především u hulmana posvátného. Většina poznatků již byla uplatněna v adekvátních odborných časopisech, což je kritérium úspěšné dizertační práce. Doporučuji proto tuto disertaci k obhajobě.